

I liturgien får därför icke förekomma några subjektiva godtyckligheter. Där bör man vara mycket varsam med att göra ändringar. Personligheten skall där så mycket som möjligt tråda tillbaka. Här, där själen bara vill möta Gud och ingen annan, här skall människan så mycket som möjligt försvinna. De mänskliga gåvorna i röstresurser o. d. skola här blygsamt draga sig tillbaka. Mässdräkten låter prästens person försvinna så mycket som möjligt. Framför allt gäller detta på liturgiens höjdpunkt, den heliga nattvarden.

En av mina ämbetsbröder gjorde nyligen en resa till det heliga landet. När han tillfrågades, vad han funnit mest gripande under resan, svarade han: det var, när jag i en kyrka i Jerusalem såg en mor, som lärde sitt lilla barn att bedja. Det var en gripande syn, när hon visade den lilla, hur hon skulle böja sina knän, hur hon skulle knäppa sina händer o. s. v.

Flera av oss ha måhända själva ett dyrbart minne, hur mor en gång lärde oss att bedja.

I liturgien är det vår moder kyrkan, som lär sina barn att bedja. Man kan växa ifrån mors bön till en tid. Men ju äldre man blir, ju mer längtar man tillbaka till den saliga friden i bönen, vi lärde vid mors knä.

Man kan till en tid glömma bort vår moder kyrkans bön. Men det slår icke fel, att vi längta tillbaka till den igen. »Där finner mitt hjärta ro.»

Gunnar Herrlin.

Den praktiska prästutbildningen.

FRÅGAN OM den praktiska prästutbildningen, som länge nog diskuterats både inom och utom kyrkomötet, har under den sista tiden åter gjorts aktuell genom en hänvändelse som Allmänna Svenska Prästföreningen genom sin centralstyrelse gjort till Konungen. Då denna i sig beaktansvärda inlaga kanske kan komma att få en än större betydelse med tanke på det snart stundande kyrkomötet och då den berör en fråga, som på det närmaste hänger samman med de spörsmål, för vilka denna Tidskrift vill vara ett organ, skall denna fråga här upptagas till granskning.

Den av A.S.P:s centralstyrelse gjorda hänvändelsen till Konungen finnes införd i föreningens årsprogram och är närmast föranledd av uttalanden, som under förra året gjorts av föreningens kretsar runt om i landet.

Centralstyrelsens framställning begynner med en återblick på nuvarande stadganden om den praktiska utbildning, som för närvarande erbjudes de blivande prästerna och vilken nu omfattar en enda termin, förlagd till universiteten såsom en avslutning efter de teoretiska studierna, som ändat i teologie kandidatexamen. Denna kurs omfattar kateketiska, homiletiska, liturgiska och kyrkorättsliga övningar och avslutas med de praktisk-teologiska prov, vilka tillika med den förutnämnda teoretiska examen erfordras för genomgående av den prästexamen, som avlägges inför biskopen omedelbart före prästvigningen.

Såsom ledare för dessa praktiska övningar vid universitetet har under senare tid anställts en i församlingstjänst erfaren prästman. Avsikten härmed har, såsom centralstyrelsen påpekar, varit att konfrontera de blivande prästerna med den praktiska verkligheten, sådan den uppleves under utövning av den prästerliga tjänsten. Det är emellertid icke tvivel underkastat, att den nuvarande praktiska utbildningen icke fyller sitt ändamål, framför allt, såsom domprosten G. Lizell, Uppsala, framhållit, därför att de möjligheter, som stå de nuvarande övningsinstituten till buds, äro allt för begränsade. Ofrånkomligt reser sig kravet på en omdaning, som gör denna praktiska utbildning mera effektiv.

Vid skisserandet av sitt nya förslag utgår centralstyrelsen från att varje lösning av frågan, som betyder en förlängning av studietiden och ett fördyrande av studiekostnaderna, är utesluten. Prästens ekonomiska förhållanden äro numera sådana, att en ytterligare ökad studieskuld omöjligen får komma i fråga.

För att sålunda erhålla nya möjligheter till effektiv praktisk utbildning, utan ökad studietid vid universitetet, anser centralstyrelsen, att en del av den praktiska utbildningen borde förläggas ute i stiftet, före avläggandet av den teoretisk-teologiska examen. Denna utbildning, som borde vara sex månaders tid, skulle försiggå i form av deltagande uti det pastorala arbetet i församlingar hos sådana prästmän, som jämte villighet och förmåga att handleda den blivande ämbetsbrodern hava användning för honom i den dagliga gärningen. De blivande prästerna skulle därigenom spridas åt olika håll, och övnings tiden kunde fördelas så, att än den ene, än den andre prästmannen var och en efter sin förmåga bleve handledare.

De sex månaderna skulle då kunna fördelas i tre omgångar, vardera om två månader. Den första övningstiden, exempelvis i början av det teologiska studiet, kunde ägnas åt det expeditionella arbetet. Centralstyrelsen finner månaderna december—januari härtill tjänliga med deras mantalsskrivning, kyrkobokföring, statistiska redogörelser,

valstämmor m. m. Något senare kunde nya två månader ägnas företrädesvis åt kateketiskt arbete genom deltagande i konfirmandundervisningen samt ev. undervisning i kristendom i folkskolan och hållande av husförhör. Slutligen borde även två månader ägnas åt övningar i olika former av predikan och den liturgiska tjänsten, varjämte förtrogenhet med själavården eftersträvas. Under hela tiden bör personligt deltagande i församlingsarbetet äga rum genom vård av gamla, uppsökande av sjuka och ensliga, ledning av ungdomens sammanslutningar och söndagsskoleundervisning.

Centralstyrelsen håller före, att ett sådant deltagande i prästerligt arbete skulle bilda en värdefull förberedelse till den praktiska övningskursen vid universitetet, vilken finge slutförandet om hand.

Det är uppenbart, att det här skisserade förslaget äger avsevärda förtjänster. En av dem ligger först och främst i kombinationen av utbildning ute i församlingarna och vid universitetet. Erfarenheterna från församlingslivet skulle ge ökad vikt åt den avslutande kursen vid universitet.

De övningstillfällen, som skulle stå till buds under de sex månaderna, bleve givetvis oerhört mycket rikare än de, som stå till buds enbart vid en kurs i universitetsstaden. Man kunde därigenom vänta ett effektivare arbete.

Onekligen ligger det ock något tilltalande och vackert i tanken, att den äldre ämbetsbrodern handleder den yngre och ger honom del av sitt livs erfarenheter.

Emellertid synes mig, att tungt vägande skäl måste anföras mot detta centralstyrelsens förslag.

Främst torde det vara synnerligen tvivelaktigt, om detta förslag icke i praktiken skulle komma att betyda ett förlängande av studietiden. Visserligen synes centralstyrelsen förmena, att de sex månadernas övningstid skulle förläggas till ferierna. Men därmed förutsättes, att ferierna verkligen göras till vilotider från examensarbete. I ett mycket stort antal fall torde detta icke vara förhållandet, i all synnerhet icke nu för tiden med den hårda konkurrensen. Särskilt under de sista studieåren torde tentamensläsandet försiggå med stor intensitet även under ferierna. Självfallet blir det icke möjligt att ligga i ett intensivt praktiskt arbete och samtidigt tentamensläsa. Endera, eller antagligast bådadera, bli därav lidande. Å andra sidan måste det anses ytterst oekonomiskt att avbryta en tentamensläsning för en tid av en eller två månader för att ingå i ett praktiskt arbete. Under alla omständigheter måste ett ostört, koncentrerat studiearbete anses mest ekonomiskt. En målmedveten, konsekvent genomförd koncentration i arbetet, framför allt i det teoretiska arbetet, måste

eftersträvas, och genom en sådan koncentration och genom större planmässighet i studiernas anordning borde rent av kunna vinnas en sådan förkortning av studietiden utan avknappning på det nu meddelade kunskapsstoffet, att ytterligare tid kunde erhållas för en utvidgning av de praktisk teologiska övningarna och dessa utökas, utan att den totala studietiden förlänges. Det synes mig alltså tivelaktigt, om icke den föreslagna reformen skulle kunna komma att innebära väsentliga olägenheter för det teoretiska studiet. Den kunde de facto komma att innebära en förlängning av studietiden och därmed ökade studiekostnader, detta så mycket mera som resan till och uppehållet i de prästgårdar, där övningstiden skall tillbringas, torde komma att medföra åtskilliga utgifter, särskilt i de fall, där den blivande prästen icke söker sig till sitt hemstift.

En annan olägenhet med centralstyrelsens förslag synes mig ligga däri, att övningstiden skulle, åtminstone som regel, komma att förläggas till ferierna. För den första övningstiden, ägnad det expeditionella, föreslås exempelvis månaderna december—januari. Det då förekommande arbetet är emellertid såsom rent mekaniskt mindre krävande. Mantalsskrivningen är givetvis vida mindre påfrestande och lärorik än de föregående förskrivningarna. Decemberstämmorna äro blott vartannat år valstämmor, och dess emellan mycket fredliga, obetydliga och föga lärorika. Ännu svårare blir det givetvis att inpassa den kateketiska övningstiden under ferierna; månaderna december—januari bjuda i detta avseende endast hårt stympade möjligheter, och sommarferiens eventuella privatkonfirmander torde icke kunna anses som det lämpliga övningsfältet för en blivande församlingspräst. I flera avseenden äro alltså de möjligheter, som erbjudas under de tänkta och förutsatta tiderna, ytterst ringa. Detta gör värdet av den föreslagna reformen än mera problematiskt.

En oformlighet i förslaget ligger även däri, att i fråga om kyrkolagfarenhet den praktiska tillämpningen och utövningen faktiskt skulle komma att föregå inhämtandet av kyrkolagens stadgar och bestämmelser, vilket tillhör den praktisk-teologiska kursen vid universitetet.

De skäl, som anförts mot det framställda förslaget, torde kunna tillerkännas så pass stor tyngd, att man måste söka sig fram efter andra vägar, om man verkligen vill effektivitet i den praktiska prästutbildningen. Det synes mig därvid fullständigt otänkbart, att detta skulle kunna ske utan utökning av studietiden, för så vitt icke en motsvarande minskning i tiden för de teoretiska studierna skulle kunna ske på sätt, som nyss antytts: genom deras koncentration.

Två möjligheter synas mig här föreligga. Den ena är utvidgandet av den praktiska kursen vid universitetet till ett helt år. Detta

skulle givetvis betyda en avsevärt ökad möjlighet till en grundligare utbildning, än vad nu erbjödes, i all synnerhet om man kunde ernå samarbete med församlingarna i och runt omkring universitetsstäderna. Man har dock ett starkt intryck av att dessa önska bli förskönade från att betraktas såsom försöksobjekt för »kandidaterna». I fråga om de homiletiska och liturgiska övningarna skulle ju ökade övningstillfällen erbjudas kursen, om den kunde organiseras såsom en liten församling för sig inom ett convikt med ett eget kapell. Värre blir det med det expeditionella och det kateketiska. I samma mån, som emellertid genom tillströmningen av teologer till fakulteterna prästbristen upphäves och den gamla adjunktsinstitutionen får liv i sig, skulle denna brist kännas mindre.

En avsevärd fördel med en sådan helårskurs vid universitetet skulle emellertid kunna ernås i ett avseende, som det av centralstyrelsen gjorda förslaget icke alls beaktar. Det gäller nämligen röstutbildningen av de blivande prästerna. Med den oerhört knappa tid, som för närvarande står till buds under den praktiskt-teologiska kursen, särskilt då deltagarantalet i densamma stiger, måste det sägas, att de blivande prästerna erhålla en alltför knapphändig röstutbildning. Att så måste vara förhållandet, förstår man av det faktum, att flertalet teologer vid våra universitet på egen bekostnad skaffa sig ytterligare undervisning. Detta är knappast tillbörligt. Den blivande prästen skall kunna vänta, att den utbildning, som bjödes honom vid universitetet, skall vara tillfyllest och icke behöva kompletteras på annat håll. Detta är så mycket viktigare, som prästen just i sin egenskap av talare, på sina håll kanske den mest hörde talaren, kommer att få ett stort inflytande i fråga om den allmänna röstkulturen genom sitt föredöme. Det är ett i hög grad beklagansvärt faktum, att denna fråga så påtagligt försummas både vid universiteten och vid de anstalter, som utbilda lärare för folkskolor och småskolor. — Det är för var och en, som något sysslat med hithörande ting, klart att verkliga resultat ifråga om röstutbildning uppnår man icke utan tid och god tid. Naturligtvis ännu mindre någon verklig röstkultur. Och ändock hör ju detta till det primära ifråga om prästens praktiska utbildning. Ty vartill tjänar all hans teologiska lärdom eller all hans andliga kraft, om han icke kan göra sig hörd i det rum, han satts att tala i? Kyrkan kan icke vara betjänad av präster, som icke tala »förståndeligt mål», men hon står heller icke till svars med att släppa ut präster, vilka icke fått tillbörlig röstutbildning, som kanske kunnat förhindra, att många i förtid slitit ut sina halsar. — Jag behöver givetvis ej påpeka, att detta icke är någon kritik mot de förtjänste män, som för närvarande uppehålla röstutbildningen vid de praktisk-teologiska instituten i vårt land,

utan ett påpekande av de otillfredsställande förhållanden, under vilka undervisningen bedrives.

Jag har i det närmast föregående avsett talröstens utbildning. Allt vad där sagts, kan emellertid sägas också beträffande sångundervisningen. Det är fullständigt orimligt att begära av läraren och av hans elever, att den korta tiden av en termin skall vara tillräcklig för att bibringa kunskap om andningen, om den rätta tonbildningen, röstklangen och annat, och därtill om de alldeles säregna krav, som den liturgiska sången ställer på sina utövare. Där blir det ju oundgängligen fråga om tillägnandet av ett visst mått av liturgisk kultur.

Lägg så härtill den brist på allmänt-musikaliska färdigheter och insikter, som ofta utmärker den blivande prästen! Och jämför därmed, vilka fordringar man i detta stycke ställer på prästen mångestädes utomlands! Vid universitetet i Erlangen admitteras ingen till den teoretisk-teologiska examen utan att ha genomgått prov i orgelspelning (pedalorgell!). Men vilken hjälp har icke prästen — särskilt landsortsprästen — av sådana färdigheter, när han väl står ute i arbetet i församlingen, vid konfirmationsundervisningen, i ungdomskretsen, vid symötet och vid otaliga andra tillfällen. Här får den svenske prästen på egen bekostnad komplettera den utbildning, som beståttss honom.

Det måste fastslås, att den tid, som för närvarande anslås till odlandet av talet och sången och musiken ibland de blivande prästerna, icke tillnärmelsevis motsvarar den oerhörda betydelse, som alla dessa frågor äga för dem i deras praktiska gärning ute i församlingarna. Tillsammantagna äga dessa spörsmål ävenledes en kulturell betydelse av stor räckvidd för vårt folk, en betydelse som icke kan eller får förväntas.

En praktisk-teologisk helårskurs vid universitet skulle givetvis kunna erbjuda betydligt ökade möjligheter till röstutbildning. Det av centralstyrelsen framlagda förslaget upptar som synes icke detta problem. Men förslaget kunde ju på denna punkt kompletteras med en bestämmelse om att deltagandet i en röstutbildningskurs, omfattande såväl tal som sång, gjordes obligatorisk för teologie kandidatexamen. Undervisningen under den praktisk-teologiska universitetskursen kunde sedan ägnas uteslutande åt den liturgiska läsningen och sången. Rättighet och möjlighet att fritt komma i åtnjutande av undervisning i orgelspelning och i musikens första grunder borde vidare bjudas varje teolog.

På samma sätt måste man tänka sig röstutbildningen anordnad vid det andra alternativet, som synes mig möjligt vid omdaning av den praktisk-teologiska undervisningen. Detta andra alternativ skulle om-

fatta jämväl två terminer: den första förlagd till universitetet och den senare till stiftsstadens. Det förutsätter, att i stiftsstadens upprättas, under biskopens ledning, med domprostens och tillgängliga prästerliga krafter medverkan, en »stiftsskola» med praktiska övningar. Övnings-tillfällena där äro ju ojämförligt rikare än mångenstädes eljest. Under hela terminen pågår livligt expeditiönsarbete. Om den blivande prästen här också icke kan följa hela konfirmandundervisningen, kan han dock bli i tillfälle att ta del i uppläggnings- eller avslutandet av densamma och har i gengäld flerstädes möjlighet att auskultera i flera grupper. Det frivilliga församlingsarbetet är väl oftast rikast i stiftsstadens. Befunnes så lämpligt, kunde någon del av arbetet förläggas till någon grannförsamling. Denna kurs i stiftsstadens avslutas så med den egentliga prästexamen.

En så ordnad praktisk teologisk utbildning synes mig, på samma gång som den väcker till liv gamla traditioner, tillvarataga de fördelar, som centralstyrelsens förslag onekligen innebär. Övningstillfällena mångfaldigas i samma mån som övningsplatserna. Biskopen har möjlighet att på ett ingående sätt lära känna den blivande prästen, vilket givetvis är en betydlig fördel, särskilt vid de första missiven. Den blivande prästen lär känna stiftet, och något, som verkligen kunde kallas för stiftstraditioner, skulle arbeta sig fram. Övergången från de teoretiska studierna till det praktiska arbetet skulle ske mjukare än nu till ömsesidig båtnad för de unga prästerna och församlingarna. Terminen i stiftsstadens skulle bilda en naturlig avslutning på studierna och tillika vara en ingång, en inövning i den kommande gärningen.

A. Adell.

Till prefationens musikaliska historia i Sverige.

BLAND DE ur liturgisk synpunkt intressanta bestämmelser, som antogos på det kombinerade riks- och kyrkomötet i Stockholm sommaren 1574, finnes även följande stadgande: »Till thett Siette, Effter församlingen haffuer then machtt at hoon vidh Herrans Nattuardz handell, kan skicka och lagha medh the vttuertes *Medell* tingh, som äre Cristelige sånger, Collecter, Ceremonier så att alle tingh måtte skickeligen tilgåå i församlingenne gudi til ähra och församlingenne til förbättringh, Så är for gott anseedtt att the *laudes* in Veteri Ecclesia [som] haffua varit sungne in praefatione, som the haffua kallat: Nempligh, *Per quem Maiestatem tuam laudant angeli* etc. måå her-effter strax effter Insättelsens ordh som lyda om kalcken, siunges aff honom som Messan holler vid samma Thoon som Insettelsens ord